

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМDOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-51-60](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-51-60)

УДК 339.5:330.342.1

JEL Classification: F14; F43

Ганна Володимирівна Нікульнікова

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет (Кривий Ріг, Україна)E-mail: tomskogo18@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0703-5041>ResearcherID: [AAB-1087-2020](https://orcid.org/0000-0002-0703-5041)**Ольга Михайлівна Бондарчук**

кандидат технічних наук,

доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет (Кривий Ріг, Україна)E-mail: om_bond@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9366-2019>**Катерина Олександрівна Астаф'єва**

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет (Кривий Ріг, Україна)E-mail: astafevakatia2017@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3418-7622>**РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ У ЗМІЦНЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Анотація. У статті досліджено роль міжнародної торгівлі у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки. Акцент зроблено на теоретичних основах, сучасних тенденціях світової торгівлі та особливостях впливу міжнародної торгівлі на країни з перехідною економікою. Обґрунтовано, що міжнародна торгівля виступає важливим механізмом стимулювання інновацій, структурних перетворень і підвищення ефективності виробництва. Визначено, що для країн із перехідною економікою характерні інституційні бар'єри, структурна залежність і недостатній рівень інноваційної активності, що гальмують розвиток. Актуальність дослідження полягає в необхідності адаптації зовнішньоекономічної політики до сучасних глобальних викликів, підвищення інституційної спроможності та стимулювання інновацій для забезпечення сталого економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності. Запропоновано комплекс заходів, спрямованих на підвищення якості інституційного середовища, диверсифікацію експорту та розвиток інновацій, що є ключовими умовами ефективної інтеграції у світову економіку.

Ключові слова: міжнародна торгівля; конкурентоспроможність; національна економіка; перехідна економіка; інституційні чинники; інновації; зовнішньоекономічна політика.

Рис.: 1. Табл.: 3. Бібл.: 10.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та активних інтеграційних процесів міжнародна торгівля відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможності національної економіки. Залежність між відкритістю економіки та її конкурентними перевагами є предметом численних наукових досліджень. Проте стрімкі зміни у світовій торговельній системі, зокрема зростання протекціонізму, розвиток глобальних ланцюгів вартості та посилення ролі транснаціональних корпорацій, потребують нового погляду на ефективність залучення країн до зовнішньоекономічної діяльності.

Для трансформаційних економік участь у міжнародній торгівлі водночас відкриває нові можливості (доступ до технологій, інвестицій, ринків збуту) та створює виклики, пов'язані з посиленням конкуренції та необхідністю адаптації

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

інституційного середовища. Попри наявні дослідження, недостатньо розроблено практичні механізми посилення позитивного впливу зовнішньої торгівлі на зміцнення конкурентоспроможності національного господарства.

Це зумовлює потребу у глибшому аналізі ролі міжнародної торгівлі в системі стратегічного розвитку економіки, а також у формуванні ефективних інструментів її впливу на забезпечення стійких конкурентних переваг.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених міжнародній торгівлі, низка важливих аспектів залишається недостатньо розкритою. Зокрема, у науковому дискурсі домінує макроекономічний підхід, який не враховує структурних змін усередині національної економіки та їхній вплив на формування конкурентних переваг. Обмежено досліджено роль інституційних умов, регуляторного середовища та якості державної політики в забезпеченні ефективної участі країни в міжнародній торгівлі.

У вітчизняній науці відчувається брак системного аналізу механізмів впливу міжнародної торгівлі на конкурентоспроможність української економіки, особливо в контексті воєнних ризиків, логістичних змін і ринкової переорієнтації. Це зумовлює потребу в комплексному дослідженні сучасних факторів, що визначають вплив міжнародної торгівлі на конкурентоспроможність, з урахуванням специфіки економік, що трансформуються.

Постановка завдання. Завданням статті є комплексне дослідження ролі міжнародної торгівлі у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням сучасних глобальних викликів та трансформаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль міжнародної торгівлі у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки розглядається в працях провідних світових економістів. Майкл Порт (Michael Porter) підкреслює важливість інституційних факторів і кластерної політики як основи конкурентних переваг. Поль Кругман (Paul Krugman) і Моріс Обстфельд (Maurice Obstfeld) акцентують увагу на масштабах виробництва, диференціації продукції та економіях від масштабу як ключових механізмах формування конкурентоспроможності через інтеграцію у глобальні торговельні ланцюги.

Вітчизняні дослідники, зокрема Олег Пендзин та Наталія Ляшенко, фокусуються на особливостях впливу міжнародної торгівлі на економіки країн з перехідним типом, наголошуючи на ролі інституційних реформ і адаптації державної політики в умовах геоекономічної нестабільності.

Водночас у сучасній науковій літературі залишається недостатньо вивченим комплексний вплив інституційних чинників, інноваційного розвитку та геоекономічних ризиків на ефективність міжнародної торгівлі як драйвера конкурентоспроможності національної економіки, що особливо актуально для трансформаційних країн. Це створює науковий запит на подальші дослідження в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Вивчення взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та конкурентоспроможністю національної економіки базується на низці класичних і сучасних економічних теорій, що пояснюють механізми формування конкурентних переваг та їхній вплив на економічний розвиток. Основою для розуміння цього взаємозв'язку є теорія порівняльних переваг, запропонована Девідом

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рікардо, яка обґрунтовує ідею спеціалізації країн у виробництві товарів, де вони мають відносну ефективність, що веде до підвищення загальної продуктивності й ефективності ресурсного використання.

Проте класична теорія не враховує ролі інновацій, масштабів виробництва та інституційних чинників, які сьогодні відіграють ключову роль у конкурентоспроможності. У цьому контексті значним внеском у теоретичне розуміння є теорія нової міжнародної торгівлі, зокрема роботи Пола Кругмана, які акцентують увагу на ефектах масштабу, диференціації продукції та важливості доступу до великих ринків для зростання продуктивності.

Концепція конкурентоспроможності, розроблена Майклом Портом, підкреслює, що вона формується через сукупність факторів, серед яких – інституційне середовище, інфраструктура, інноваційна активність та стратегія підприємств. Міжнародна торгівля в цьому процесі виступає як каталізатор, що відкриває можливості для технологічного оновлення, поширення знань та підвищення якості продукції. Економіки, які успішно інтегруються у світові ринки, здатні активніше розвивати свої конкурентні переваги, стимулюючи структурні перетворення та підвищення продуктивності.

Для узагальнення теоретичних основ взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та конкурентоспроможністю доцільно представити таблицю (табл. 1), що відображає основні компоненти і їх взаємодію.

Таблиця 1

**Схематичне відображення взаємозв'язку міжнародної торгівлі
й конкурентоспроможності національної економіки**

Компоненти	Опис	Вплив на конкурентоспроможність
Міжнародна торгівля	рівень відкритості, обсяги експорту-імпорту, участь у глобальних ланцюгах вартості	доступ до нових ринків, технологій, ресурсів
Інституційне середовище	законодавство, регуляторна політика, правова система	забезпечення сприятливих умов для бізнесу й інновацій
Інновації і технології	розробка та впровадження нових продуктів, технологій	підвищення продуктивності, якості продукції, конкурентні переваги
Структурні трансформації	перерозподіл ресурсів між секторами, модернізація виробництва	формування сучасної, ефективної економіки
Підприємницька діяльність	стратегія, інвестиції, конкурентна поведінка підприємств	активне використання можливостей міжнародної торгівлі

Джерело: сформовано авторами.

Таким чином, міжнародна торгівля є комплексним фактором, що через інституційні, інноваційні та структурні механізми формує конкурентоспроможність національної економіки, стимулюючи її розвиток і інтеграцію у світову економіку.

У XXI столітті міжнародна торгівля зазнає глибоких трансформацій під впливом технологічного прогресу, глобалізаційних зрушень, зміни геоекономічних центрів сили, а також зростання політичної та інституційної невизначеності. Ці процеси суттєво впливають на динаміку, структуру та ефективність зовнішньоторговельних потоків, зумовлюючи необхідність переосмислення її ролі в забезпеченні сталого розвитку та конкурентоспроможності національних економік (табл. 2).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Таблиця 2

Сучасні тенденції міжнародної торгівлі та їхній вплив на національну економіку

Тенденція	Характеристика	Вплив на національну економіку
Фрагментація глобальних ланцюгів	переміщення виробництва ближче до ринків, регіоналізація	потреба в зміні структури експорту, адаптація логістики
Торговельний протекціонізм	зростання бар'єрів, порушення принципів вільної торгівлі	обмеження доступу до ринків, потреба в нових партнерах
Цифровізація торгівлі	застосування e-commerce, блокчейну, fintech у зовнішньоекономічній діяльності	зниження витрат, розширення участі малого бізнесу
Екологізація зовнішньої торгівлі	зростання вимог до «зеленого» експорту, декарбонізація	необхідність модернізації виробництва та екологізації
Геоелекономічна нестабільність	санкції, торговельні війни, політична криза	зростання ризиків, потреба у стратегічній гнучкості

Джерело: сформовано авторами.

Однією з ключових тенденцій є фрагментація глобальних ланцюгів вартості (Global Value Chains, GVCs), що відбувається як наслідок переоцінки ризиків довгих логістичних маршрутів, геополітичних загроз і пандемічних обмежень. Компанії дедалі частіше переміщують виробництво ближче до кінцевих ринків збуту (reshoring), що впливає на конкурентоспроможність країн, які раніше спеціалізувалися на аутсорсинговому виробництві.

Другою важливою тенденцією є посилення торговельного протекціонізму: зростання кількості тарифних і нетарифних бар'єрів, зміна умов багатосторонніх торговельних угод та застосування санкцій як інструменту економічного впливу. Ці явища дестабілізують традиційні торговельні відносини, зменшуючи передбачуваність для країн, які суттєво залежать від експорту.

Цифровізація зовнішньої торгівлі – ще один вагомий вектор змін. Розвиток електронної комерції, цифрових платформ і фінансових технологій знижує транзакційні витрати, пришвидшує обіг товарів і послуг, сприяє доступу малих і середніх підприємств до міжнародних ринків [3]. Однак цифровий розрив між країнами створює нові виклики для менш розвинених економік.

Крім цього, зростає роль екологічних стандартів та «зеленої торгівлі», яка стає елементом стратегічного позиціонування країн у світовій економіці. Впровадження вуглецевих податків, екологічного ліцензування та сертифікації продукції змінює вимоги до експортерів, зумовлюючи необхідність інноваційної трансформації виробництва.

Таким чином, міжнародна торгівля дедалі більше трансформується під впливом багатовекторних змін, що вимагає від національних економік адаптації своїх стратегій участі у світових ринках. Здатність швидко реагувати на нові тенденції, модернізувати інституційну базу і підтримувати інноваційний розвиток стає визначальним чинником збереження та зміцнення конкурентоспроможності в нових глобальних умовах.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Країни з перехідною економікою, які перебувають у процесі трансформації від планової до ринкової системи, характеризуються низкою специфічних викликів і можливостей щодо участі в міжнародній торгівлі. Ці особливості суттєво впливають на формування їхньої конкурентоспроможності на світовій арені [4].

По-перше, інституційна нестабільність та реформування створюють значні бар'єри для ефективної інтеграції в глобальні ринки. Нерозвинуті інститути, недостатньо прозоре законодавство, слабкий захист прав власності й високий рівень корупції знижують привабливість країни для іноземних інвестицій і гальмують розвиток експорту інноваційної продукції.

По-друге, структурна незбалансованість економіки перехідних країн зумовлює високий рівень залежності від експорту сировинних або низькотехнологічних товарів. Це обмежує можливості для формування сталих конкурентних переваг і підвищує вразливість до коливань світових цін.

По-третє, країни перехідного типу часто стикаються з проблемою низького рівня інноваційної активності та слабкою кооперацією між науковими установами й виробництвом. Відсутність системної підтримки інновацій уповільнює модернізацію виробничих процесів і перешкоджає виходу на нові конкурентні сегменти ринку.

По-четверте, обмеженість доступу до фінансових ресурсів і проблеми з логістикою ускладнюють розвиток експортного потенціалу, особливо для малого і середнього бізнесу, що потенційно може стати драйвером зростання та диверсифікації експорту.

Нарешті, геополітичні ризики та нестабільність зовнішнього середовища особливо гостро впливають на країни з перехідною економікою, змушуючи їх шукати нові торговельні партнерства та адаптуватися до швидкозмінних глобальних умов.

Для зміцнення конкурентоспроможності перехідних економік необхідний системний підхід, що передбачає розвиток інституційної бази, підтримку інновацій, диверсифікацію структури експорту, а також покращення доступу до фінансових і логістичних ресурсів [7]. Особливу роль відіграє формування адаптивних стратегій у відповідь на геополітичні виклики, що забезпечує стабільність зовнішньоекономічної діяльності в умовах невизначеності.

Зміцнення конкурентоспроможності національної економіки через міжнародну торгівлю вимагає системного застосування різноманітних механізмів та інструментів, які можуть бути як державними, так і ринковими (табл. 3). Ефективність їх реалізації визначає здатність країни утримувати та розширювати свої позиції на світових ринках.

Державна політика підтримки експорту є ключовим механізмом, що включає розробку стратегій експортного розвитку, створення сприятливого регуляторного середовища, а також надання фінансової підтримки експортерам у вигляді субсидій, кредитів, гарантій та страхування експортних ризиків. Державні програми сприяють диверсифікації експорту та входженню на нові ринки.

Інституційне забезпечення – формування ефективних органів управління зовнішньоекономічною діяльністю, поліпшення торговельної інфраструктури (логістика, сертифікація, митне адміністрування) та розвиток інноваційних кластерів. Це створює конкурентні умови для бізнесу, підвищує швидкість та якість торговельних операцій.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Таблиця 3

Основні механізми та інструменти зміцнення конкурентоспроможності через міжнародну торгівлю

Механізм/інструмент	Основні функції	Очікуваний результат
Державна політика підтримки	регулювання, фінансова підтримка, стратегічне планування	підвищення обсягів та якості експорту
Інституційне забезпечення	торгівельна інфраструктура, митне адміністрування	скорочення часу і витрат на зовнішньоекономічні операції
Інновації та технології	модернізація виробництва, НДДК	формування конкурентних переваг, підвищення доданої вартості продукції
Розвиток людського капіталу	підвищення кваліфікації, навчання	підвищення продуктивності, гнучкість виробництва
Диверсифікація ринків і продукції	розширення географії продажів, нові товари	зменшення ризиків, стійкості зовнішньоекономічної діяльності
Партнерство держави і бізнесу	координація дій, інформаційний обмін	підвищення ефективності реалізації експортних стратегій

Джерело: сформовано авторами.

Підтримка інновацій і технологічного розвитку – важливий інструмент підвищення якості та диференціації експортної продукції. Впровадження нових технологій, модернізація виробництва, розвиток науково-дослідної діяльності сприяють формуванню стійких конкурентних переваг.

Розвиток людського капіталу та підвищення кваліфікації працівників – забезпечення кадрами з відповідними компетенціями є фундаментом для ефективною участі в міжнародних торговельних ланцюгах і підтримки інноваційного потенціалу.

Стратегія диверсифікації ринків та продукції дозволяє знизити ризики, пов'язані з геополітичними коливаннями та коливаннями попиту на окремі товари. Орієнтація на нові регіональні та сегментні ринки збільшує стійкість зовнішньоекономічної діяльності.

Партнерство між державою та бізнесом – важливий інструмент координації зусиль, обміну інформацією та формування ефективних експортних стратегій, що враховують потреби ринку та можливості національного виробника.

Застосування зазначених механізмів і інструментів у комплексі забезпечує посилення позицій національної економіки у глобальній торгівлі, сприяє підвищенню її конкурентоспроможності та стійкості до зовнішніх викликів.

Оцінка ролі міжнародної торгівлі у формуванні конкурентоспроможності національної економіки потребує комплексного підходу, що інтегрує економічні, інституційні, інноваційні та соціальні аспекти (рис. 1). Такий підхід дозволяє врахувати не лише обсяги і структуру торгівлі, а і якість регуляторного середовища, рівень технологічного розвитку, а також соціально-економічні умови, що впливають на здатність країни ефективно конкурувати на світових ринках.

Економічні показники, зокрема динаміка експорту й імпорту, демонструють не лише масштаби участі у міжнародних торговельних відносинах, а і здатність адаптуватися до змін у глобальній кон'юктурі. Водночас інституційний фон, включно з якістю законодавства та ефективністю митного адміністрування, визначає наскільки сприятливими є умови для підприємницької діяльності та інновацій. Рівень

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

науково-технічного прогресу й інноваційної активності є фундаментом для створення конкурентних переваг, які підсилюють позиції країни у глобальних ланцюгах доданої вартості. При цьому структурна організація економіки й соціально-економічні параметри, зокрема якість і кваліфікація робочої сили, суттєво впливають на гнучкість і стійкість національного господарства.

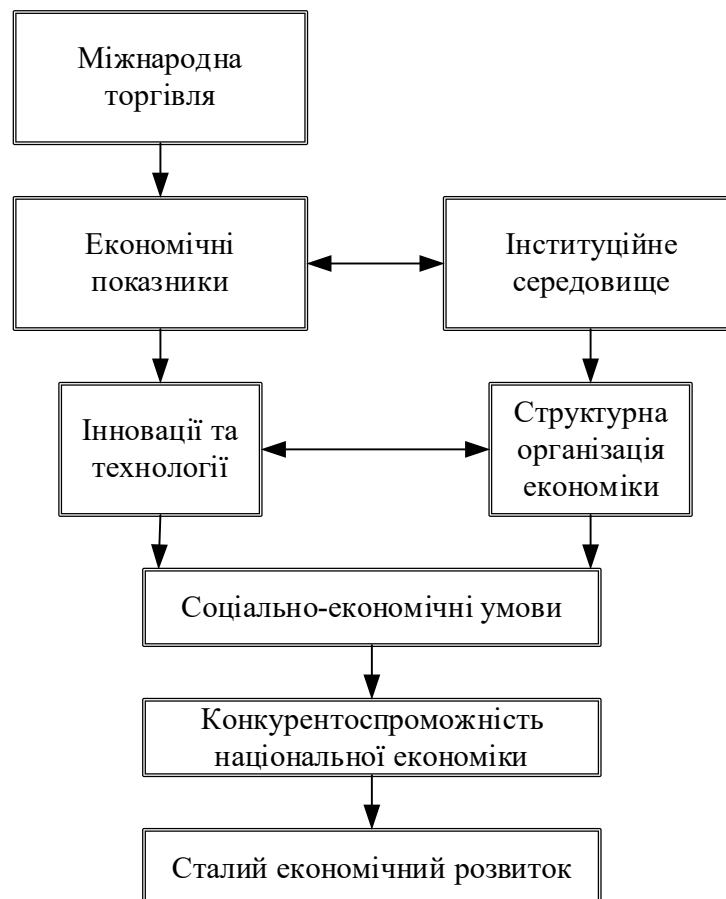

Рис. 1. Узагальнення взаємозв'язку міжнародної торгівлі та конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: побудовано авторами.

Взаємодія цих факторів формує комплексний контекст, у якому міжнародна торгівля стає не просто каналом збуту, а потужним механізмом стимулювання економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Висновки і пропозиції. Міжнародна торгівля відіграє ключову роль у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки, стимулюючи структурні зміни, інновації та розвиток інституцій. Водночас країни з перехідною економікою стикаються з проблемами інституційної нестабільності, структурної залежності та низької інноваційної активності, що обмежує їхній потенціал на світовому ринку.

Для посилення впливу міжнародної торгівлі необхідно вдосконалити інституційне середовище, забезпечити захист прав власності та спростити регуляторні процедури. Важливим є також стимулювання інноваційної діяльності та

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

модернізація виробництва. Рекомендується диверсифікувати структуру експорту й розширювати географію торговельних зв'язків, а також підтримувати малий і середній бізнес у виході на зовнішні ринки через розвиток логістичної та фінансової інфраструктури.

Такий комплексний підхід створить умови для сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та більш ефективної інтеграції у глобальну економіку.

Список використаних джерел

1. Астаф'єв О. Ю., Астаф'єва К. О., Нікульнікова Г. В., Бондарчук О. М. Оцінка взаємозалежності економік країн через аналіз динаміки біржових індексів / О. Ю. Астаф'єв, К. О. Астаф'єва, Г. В. Нікульнікова, О. М. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2025. – № 1. – С. 59-66. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.1.59>.
2. Бойко В., Бойко Л. Сучасний стан міжнародної торгівлі України як основної форми міжнародного бізнесу. / В. Бойко, Л. Бойко // Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір». – 2022. – №1(45). – С. 49-57. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(45\).2022.495758](https://doi.org/10.18371/fp.1(45).2022.495758).
3. Гаврилюк І. І. Розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин в Україні / І. І. Гаврилюк. // Економік та суспільство. – 2022. – Вип. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-53>.
4. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Шишкіна Т. М. Трансформування міжнародної торгівлі в умовах глобалізації і цифровізації економіки / Л. В. Кононенко, Г. Б. Назарова, Т. М. Шишкіна // Наука і техніка сьогодні. – 2022. – № 5(5). – С. 110-121. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5\(5\)-110-121](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5(5)-110-121).
5. Курцева О. Ю., Кошечєва Д. О. Регулювання міжнародної торгівлі : види та інструменти / О. Ю. Курцева, Д. О. Кошечєва // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Дала. – 2022. – №6(276). – С. 31-36. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-31-36>.
6. Король М. М., Куліковська І. В., Нам'як Ю. Ю. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі провідних країн світу / М. М. Король, І. В. Куліковська, Ю. Ю. Нам'як // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2024. – Вип. 52. С. 109-113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-17>.
7. Севрук І. М. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації / І. М. Севрук, А. С. Тропиніна // Бізнес Інформ. – 2019. - №5. – С. 20-28.
8. Цибульська Е. І. Конкурентоспроможність національної економіки : дослідження сутності в епоху економіки знань /Е. І. Цибульська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип 16. – Ч. 2. – С. 146-149.

References

1. Astafiev, O. Yu., Astafieva, K. O., Nikulnikova, H. V., Bondarchuk, O. M. (2025). Otsinka vzaiemozalezhnosti ekonomik krain cherez analiz dynamiky birzhovykh indeksiv [Assessment of the Interdependence of National Economies Through the Analysis of Stock Market Index Dynamics]. *Investytsii: praktyka ta dosvid - Investments: Practice and Experience*, 1, 59-66. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.1.59>.
2. Boiko, V., Boiko, L. (2022). Suchasnyi stan mizhnarodnoi torhivli Ukrainy yak osnovnoi formy mizhnarodnoho biznesu [The Current State of Ukraine's International Trade as a Key Form of International Business]. *Mizhnarodnyi naukovopraktychnyi zhurnal «Finansovyi prostir» - International Scientific and Practical Journal "Financial Space"*, 1(45), 49-75. [https://doi.org/10.18371/fp.1\(45\).2022.495758](https://doi.org/10.18371/fp.1(45).2022.495758).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

3. Havryliuk, I. I. (2022). Rozvytok mizhnarodnoi torhivli v systemi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn v Ukraini [Development of International Trade within the System of International Economic Relations in Ukraine]. *Ekonomik ta suspilstvo - Economy and Society*, 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-53>.

4. Kononenko, L. V., Nazarova, H. B., Shyshkina, T. M. (2022). Transformuvannia mizhnarodnoi torhivli v umovakh hlobalizatsii i tsyfrovizatsii ekonomiky [Transformation of International Trade in the Context of Globalization and Digitalization of the Economy]. *Nauka i tekhnika sohodni - Science and Technology Today*, 5(5), 110-121. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5\(5\)-110-121](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5(5)-110-121).

5. Kurtseva, O. Yu., Koshcheieva, D. O. (2022). Rehuliuvannia mizhnarodnoi torhivli: vydy ta instrumenty [Regulation of International Trade: Types and Instruments]. *Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. Volodymyra Dalia - Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, 6(276), 31-36. <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-31-36>.

6. Korol, M. M., Kulikovska, I. V., Namiak, Yu. Yu. (2024). Analiz suchasnoho stanu zovnishnoi torhivli providnykh krain svitu [Analysis of the Current State of Foreign Trade of Leading World Countries]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 52, 109-113. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-17>.

7. Sevruk, I. M., Tropynina, A. S. (2019). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii [Competitiveness of the National Economy in the Context of Globalization]. *Biznes Inform - Business Inform*, 5, 20-28.

8. Tsybulska, E. I. (2017). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky : doslidzhennia sutnosti v epokhu ekonomiky znan. [Competitiveness of the National Economy: Investigating the Essence in the Era of the Knowledge Economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 16(2), 146-149.

Отримано 02.07.2025

UDC 339.5:330.342.1

JEL Classification: F14; F43

Hanna Nikulnikova

PhD in Economics, Associate Professor
of the Department of Enterprises Economics, Organization and Management
Kryvyi Rih National University (Kryvyi Rih, Ukraine)
E-mail: tomskogo18@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-0703-5041>
ResearcherID: [AAB-1087-2020](https://orcid.org/0000-0002-0703-5041)

Olga Bondarchuk

PhD in Technical Sciences, Associate Professor
of the Department of Enterprises Economics, Organization and Management
Kryvyi Rih National University (Kryvyi Rih, Ukraine)
E-mail: om_bond@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9366-2019>

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Kateryna Astafieva

PhD in Economics, Associate Professor
of the Department of Enterprises Economics, Organization and Management
Kryvyi Rih National University (Kryvyi Rih, Ukraine)

E-mail: astafevakatia2017@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3418-7622>

**THE ROLE OF INTERNATIONAL TRADE IN STRENGTHENING
THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY**

Abstract. *The article explores the role of international trade as a key factor in strengthening the competitiveness of the national economy, taking into account current global challenges and the specific features of transition economies. The relevance of the study stems from intensified competition in the global economic environment, increasing complexity in accessing foreign markets, and the urgent need to shape an effective foreign economic policy capable of ensuring sustainable growth and economic security. It is established that international trade is not only a source of foreign exchange earnings and a means of expanding sales markets, but also serves as a driver of structural reforms, enhanced innovation activity, and production modernization.*

The research reveals theoretical approaches to understanding the interconnection between foreign economic activity and competitiveness, particularly in the context of classical and modern trade models. Considerable attention is paid to analyzing global trade trends, such as the fragmentation of global value chains, the rise of protectionism, the digitalization of trade processes, and the greening of exports - all of which significantly alter the operating conditions of national economies.

Special focus is placed on transition economies, for which international trade offers both growth potential and a number of systemic constraints arising from institutional instability, low export diversification, and limited innovation capacity. Key factors influencing the effectiveness of foreign economic activity are identified, including the institutional environment, innovation, the quality of human capital, and the adaptability of the economic structure.

A systemic approach is proposed for assessing the impact of international trade on competitiveness, which includes consideration of economic, institutional, innovation, and social parameters. The article puts forward practical recommendations for improving state policy - in particular, the need to develop institutional infrastructure, support innovative activity, promote the export of high value-added products, and diversify export markets. It is emphasized that only a combination of strategic vision, institutional capacity, and effective partnership between the state and business can ensure stable integration of the economy into global trade processes based on its own competitive advantages.

Keywords: *international trade, competitiveness, national economy, transition economy, institutional factors, innovations, foreign economic policy.*

Fig.: 1. Table.: 3. References: 10.

Бібліографічний опис для цитування:

Нікульнікова Г. В., Бондарчук О. М., Астаф'єва К. О. Роль міжнародної торгівлі у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2025. № 1(30). С. 51-60. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-51-60](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-51-60).